

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Jild 3, Son 11

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в.б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамрокулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемурастов Махмут Ажимурастович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳақимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган. Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Kucharov Jamshid Qulnazarovich

ROSSIYANING PAXTA YETISHTIRISH BORASIDAGI SINOV-TAJRIBALARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR (TURKISTON TO'PLAMI MATERIALLARI ASOSIDA) 11-14

Тағбаев Амирбек Аширбаевич

Б.Х.КАРМИШЕВА АСАРЛАРИДА “ИЛК ҚАБИЛАЛАР”ГА ОИД ЭТНОНИМЛАР МАСАЛАСИ 15-23

Ҳамаев Нодирбек Мўминович

ТУРКИСТОНДА ИСТИҚЛОЛ УЧУН КУРАШНИНГ РИВОЖЛАНИБ БОРИШИ ВА УНИНГ МАТБУОТДА ЁРИТИЛИШИ (1920-1924) 24-32

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA JADIDLARNING FAOLIYATI 33-36

Қозоқов Тоҳиржон Қодиралиевич

НАМАНГАНДА ҚОЗИЛАР ВА СУДЛАР ТАРИХИ 37-42

Артикбаев Ойбек Салимахамамович

ЎЗБЕК-ҚОЗОҚ ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРИНИНГ ОИЛАВИЙ УРФ-ОДАТ ВА МАРОСИМЛАРДА НАМОЁН БЎЛИШИ (XX АСР ТОШКЕНТ ВОҲАСИ МИСОЛИДА) 43-56

Atavullayeva Shaxlo Musoyevna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BIRINCHI KONSTITUTSIYASINING YARATILISH TARIXI ... 57-62

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Қўчқаров Файзулло Абдужабборович

ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАР – АГРАР СОҲАНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 63-70

Shao Junling

ANALYSIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN'S REGIONAL ECONOMY .. 71-76

Ashirov Nurmurod Qulmatovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KENG KO'LAMDA FOYDALANISHDA BANK TIZIMINI IMKONIYATLARINI OSHIRISH YO'LLARI 77-82

Togayev Salim Sobirovich

BANK XIZMATLARIGA BO'LGAN ISHONCHNI OSHIRISH YOHUD MIJOZNI JALB QILISHNING SAMARALI YO'LLARI 83-89

Саттаров Ғанижон Озодович

МИНТАҚА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ ОМИЛЛАРИ 90-96

Yakubova Samira

LEVERAGING PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS: STRATEGIES FOR OPTIMAL INVESTMENT FINANCING 97-102

Abdualiyev Hamidulla Toxirjonovich

OLIY TA'LIM MUASSASASINING INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH TIZIMIDAGI LOYIHALARNI BOSHQARISH OFISI 103-109

Egamberdiyeva Salima Rayimovna

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 110-118

Xolmamatov Diyor Haqberdievich

SANOAT KORXONALARINING BOZORDAGI MAVQEINI BAHOLASHDA SPACE TAHLIL USULIDAN FOYDALANISH 119-127

Gafurova Dilshoda

INNOVATIVE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: ASSESSING STRATEGIES AND IMPACTS 128-132

Xomidov Abdugaffor Axmadjonovich

TA'LIM SOHASIDA LOYIHALARNI BOSHQARISH 133-139

Raxmonov Mirvoxid Rajabovich

NAVOIY VILOYATI ASOSIY KAPITALIGA INVESTITSİYALAR TUZILISHI VA DINAMIKASI TAHLILI 140-149

Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li

DON VA DONNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING XIZMATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA SNW TAHLIL USULINING O'RNI VA UNI QO'LLASH XUSUSIYATLARI 150-159

Aziza Umarova

AKSIYALARNI BIRLAMCHI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) AMALIYOTI ORQALI MOLIYAVIY RESURLARNI SHAKLLANTIRISHNING HORIJ TAJRIBASI 160-167

Абдуллаев Бунёд Ўткирович

СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ 168-178

Matjonov Bekjon Ravshonbekovich

SOME CHARACTERISTICS OF ENSURING FOOD SAFETY IN UZBEKISTAN 179-185

Алиматова Наргис Абдухалиловна

КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ-РАҚОБАТБАРДОШЛИК ОМИЛИ..... 186-197

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Kobulniyazova Gulchexra Toshpulatovna

F. NITSSHE "HAYOT FALSAFASI" KONSEPSIYASI IJTIMOYIY RIVOJLANISHNING IRRATSIONAL ASOSI 198-204

Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich

INSON MOHIYATI, UNING BIOLOGIK VA IJTIMOYIY TABIATI 205-211

Турсунов Лочин Эркинович, Хакимова Дилноза Юсуфхоновна

РАЗВИТИЕ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ У ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ 212-218

Urinboyev Dilmurod Tura o'g'li

HUQUQIY FAOLLIK VA HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH MUOMMOLARI..... 219-225

Яздонов Зикирилло Шукуриллович

АЛ-ҲАКИМ АТ-ТЕРМИЗИЙНИНГ СЎФИЁНА ҚАРАШЛАРИ ВА МАЛОМАТИЙЛИККА МУНОСАБАТИ 226-231

Nabiyev Maxsud Abdumannonovich

IQTISODIY MADANIYATNING MAZMUNIVAMOHIYATI 232-238

Haydaraliyev Shuhratjon

MARKAZIY OSIYODA MILLATLARARO MUNOSABATLARNING MILLIY VA MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI 239-243

Хамраев Сардорбек Шарафутдинович

ЭКОТУРИЗМ ЖАРАЁНЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ТАРИХИЙ ЭВОЛЮЦИЯСИ.. 244-250

Xashimov Sheraxon Jo'rahonovich

O'ZBEKISTONNING XALQARO IMIDJINI YUKSALTIRISHDA MILLIY TURIZMDAGI EKOLOGIK TURIZMNING TUTGAN O'RNI 251-260

Хатамова Рашида Закиржановна

ПАТРИОТИЗМ КАК ЭЛЕМЕНТ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ 261-266

Патиев Холдор Икромович

ЖАДИДЧИЛИК ҚАРАШЛАРИ НЕГИЗИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЙЎНАЛИШЛАРНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА ЖАМИЯТДА РИВОЖЛАНИШИ 267-275

Ismoilova Hayitxon Maxammadjonovna

FARG'ONA VODIYSIDA OILA URF-ODATLARI VA QADRIYATLARINING TRANSFORMATSIYASI VA UNING IJTIMOYIY JARAYONLARDA NAMOYON BO'LISH XUSUSIYATLARI 276-280

Raximova Rayxon Abdurasulovna

GLOBALLASHUV VA OILA AXLOQIY MADANIYATINING O'ZARO ALOQADORLIGI 281-287

Raxmankulov Farxod Raximkulovich

MULKDORLAR QATLAMIDA IJTIMOYIY MAS'ULIYAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 288-292

Shirinov Anvar Qanoatovich

MARKAZIY OSIYODA INSON TARAQQIYOTINING DOLZARB MASALALARI 293-299

Xandamova Marifat Akramovna

“OSOR AL-BOQIYA” – ABU RAYHON BERUNIY ILMIY IJODINING DURDONASI.....300-304

*Teshaboev Muhiddin Marifovich*IJTIMOIY DAVLATDA IJTIMOIY ADOLATNI TA'MINLASH VA IJTIMOIY INSTITUTLARNING
MAQSADI305-311*Karimov Rahmat Rahmonovich, Bekbayev Rauf Rustamovich*MADANIY ANTROPOLOGIYA FANINING PREDMETI VA IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR
TIZIMIDAGI O'RNI312-320*Talapov Baxriddin Alijanovich*DEMOKRATIYA VA SHARQONA BOSHQARISHNING ETNODIFFERENSIAL
XUSUSIYATLARI321-326**10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ***Ауезмуратова Нуржамал Дастенбаевна*

КАРАКАЛПАКСКИЕ ЖЕНСКИЕ ЛИЧНЫЕ ИМЕНА.....327-332

Olga Filippova

ADDING REDUNDANCY FUNCTIONS TO CLUSTERED IMPLEMENTATION333-345

*Egamnazarova Zaynab Xolmurod qizi*INGLIZ TILIDAGI RIELTORLIK FAOLIYATIGA OID TERMINLARNING O'ZBEK TILI O'ZLASHISH
MASALALARI346-351*Narzиеva Gulnoza Akbarovna*

LESIK BIRLIK LARDA MILLIY – MADANIY KOD IFODASI352-357

*Qodirova Mukaddas Tog'ayevna, Ibragimova So'g'diyona Ikrom qizi*INGLIZ-O'ZBEK TILLARIDA VERBAL VA NOVERBAL MULOQOT TABULARINING
QO'LLANILISHI358-362**12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР***Тўраев Сардор Абдихаким ўғли*ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРНИНГ
ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ УМУМИЙ ЧОРАЛАРИ363-371*Атаев Шокир Куранбаевич*ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ
АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ372-377*Юсупов Илхомжон Ибодиллаевич*ҲУҚУҚИЙ АНИҚЛИК ПРИНЦИПИНИНГ АЙРИМ НАЗАРИЙ - ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ
ХУСУСИДА378-385**13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ***Adizova Nigora Baxtiyorovna*MUAMMOLI TA'LIM ASOSIDA BOSH LANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING DIVERGENT
TAFAKKURINI TARBIYALASH VA RIVOJLANTIRISH386-390

<i>Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna</i> O'ZBEKISTON OLIY O'QUV YURLARI TALABALARINING IJTIMOY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH UCHUN ISPAN TILINI O'QITISHDA VIRTUAL REALLIKDAN FOYDALANISH	391-400
<i>Uralova Muxabbat Sanjar qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHISINING IJODIY-METODIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	401-406
<i>Kenjabaev Jahongir Abdisalimovich</i> METHODOLOGY FOR TEACHING ENGLISH BASED ON INTERNET RESOURCES	407-411
<i>Abdusamatov Alisher Sobirovich</i> TA'LIMNI LOYIHALASHTIRISH JARAYONIGA SEMIOTIK YONDASHUV	412-417
<i>Ibragimova Ehtiyotxon Ismailovna, Sobirova Nargiza Numonjonovna</i> TA'LIMDA NOVERBAL VOSITALARNING O'RNINI	418-422
<i>Babayeva Maxfuza Abduvaitovna</i> TA'LIMDA FANLARARO BOG'LANISHNING AHAMIYATI	423-429
<i>Nazarova Zarrina Allaberdiyevna</i> MAKTAB O'QITUVCHILARINING KREATIV SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	430-435
<i>Jumayeva Gulnora Tursunpulatovna</i> O'QITUVCHILARINING KASBIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SHART- SHAROITLARI	436-442
<i>Умаров Азиз Авазович</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	443-447
<i>Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV NUTQIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI(STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASI MISOLIDA).....	448-453
<i>Otamurodova Shamsu Qamar Otamurodovna</i> DIVERSIFIKATSIYA TAMOIYI ASOSIDA TALABALARNING KREATIVLIGINI YUZAGA CHIQRISH METODIKASI	454-461
<i>Komilov Nodirbek Bokijonovich</i> THE IMPORTANCE OF THE HISTORY OF MEDICINE IN INCREASING THE EXCLUSIVE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS	462-466
<i>Sapieva Nargiza Mamayusufovna</i> IQTIDORLI O'QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNI IJTIMOIY-PEDAGOGIK QO'LLAB-QUVVATLASH	467-478
<i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i> XORIJIY FANLARDAN BOLALARNING MAKTABGA TAYYORGARLIGINING DIAGNOSTIKASI	479-484

Mamatkodiroy Maxammadali Mamatisakovich

SINFDAN TASHQARI MASHG'ULOTLAR UCHUN RAQAMLI VOSITALAR VA PLATFORMALARNI
HAMDA O'QITISH USULLARINI TANLASH 485-492

Irgasheva Umida Raimjanovna

TALABALAR KASBIY NUTQ KOMPETENTSIYASINI STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA
TAKOMILLASHTIRISH 493-498

Turayeva Lolaxon Yuldashevna

ERKIN MEKANIK TEBRANISHLARNI MAPLE DASTURIY VOSITASI YORDAMIDA O'RGANISH
VA NAMOYISH ETISH 499-505

Kushakova Gulnora Egamkulovna

TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI 506-510

Kenjabayeva Dilafruz Abdisalimovna

OLIY O'QUV YURTI SHAROITIDA ZAMONAVIY O'QITUVCHINI TAYYORLASHNING
DEONTOLOGIK KOMPONENTI 511-518

Xasanova Gulnoza Raxatjanovna

KREDIT-MODULLI TA'LIM TIZIMI JARAYONIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI
TALABALARINING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI 519-525

13.00.00- Педагогика фанлари

Irgasheva Umida Raimjanovna
Toshkent amaliy fanlar universiteti, katta o'qituvchi

**TALABALAR KASBIY NUTQ KOMPETENTSIYASINI STEAM TEXNOLOGIYASI
ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH**

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalar kasbiy nutq kompetentsiyasini takomillashtirishda uchrab turadigan muammolarning bartaraf etishda STEAM metodining o'rni va ahamiyati va foydalanish usullari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: STEAM metodi, integratsiya, tamoyil, inavatsion usullar, ta'lim sifati, tafakkur.

Irgasheva Umida Raimjanovna
senior teacher
Tashkent University of Applied Sciences

**IMPROVING STUDENTS' PROFESSIONAL SPEAKING COMPETENCE BASED ON
STEAM TECHNOLOGY**

Abstract. In this article, the role and importance of the STEAM method and methods of use in solving the problems faced by students in improving their professional speech competence are highlighted.

Key words: STEAM method, integration, principle, innovative methods, quality of education, thinking.

Иргашева Умида Раимжановна
старший преподаватель
Ташкентский университет прикладных наук

**ПОВЫШЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ
НА ОСНОВЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЙ**

Аннотация. В данной статье выделены роль и значение метода STEAM и методов его использования в решении задач, с которыми сталкиваются студенты при совершенствовании своей профессиональной речевой компетентности.

Ключевые слова: метод STEAM, интеграция, принцип, инновационные методы, качество образования, мышление.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I11Y2023N68>

Kirish. Texnologiyaning tobora jadal rivojlanishi mutaxassislar tayyorlash va malakasiga yangi talablarni qo'yadi. Yaqin kelajakda eng ko'p talab qilinadigan kasblar yuqori

texnologiyalar bilan bog'liq bo'ladi: IT mutaxassislari, dasturchilar va hali mavjud bo'lmagan kasblar. Hozirda mutaxassislar nafaqat nazariy bilimlarga, balki murakkab texnologik obyektlar bilan amaliy ishlash tajribasiga ham talab qilinadi. Hukumat amaldorlari, siyosatchilar va biznes vakillarining fikricha, STEM xodimlarining etishmasligi milliy raqobatbardoshlikka tahdiddir va shunday bo'lib qoladi. Bred Smit, Microsoft korporatsiyasi vitse-prezidenti: "Malakali mutaxassislarning etishmasligi shu darajaga yetdiki, yuqori texnologiyali kompaniyalar uchun daholar inqirozi haqida gapirish mumkin" [3].

STEAM bu — S — fan, T — texnologiya, E — muhandislik, A — art va M — matematika. Ingliz tilidan o'zbek tiliga o'girsak, bu shunday bo'ladi: tabiiy fanlar, texnologiya, texnologiya, san'at va matematika [1]. Ushbu yo'nalishlar zamonaviy dunyoda eng mashhur bo'lib kelganini anglab yetishimiz darkor. Buning uchun asosda bugungi kunda STEAM ta'lim tizimi asosiy tendensiyalardan biri sifatida rivojlanmoqda. STEAM ta'limi yo'nalishi va amaliyotni qo'llash, yuqoridagi 5 ta sohani yagona ta'lim tizimida integratsiyalashuviga barqaror.

STEM ta'lim yondashuvi o'quvchilarning tadqiqot va dizayn faoliyati va texnik ijodiga integratsiya va fanlararo yondashuv bilan tavsiflangan maxsus ta'lim muhitini tashkil qilishni nazarda tutadi [2]. Shuningdek, STEM texnologiyasi tabiiy, texnologik, muhandislik va matematika fanlari bo'yicha yangi turdagi tafakkurga ega bo'lgan mutaxassislarni tayyorlashga qaratilgan o'quv va kasbiy fanlar majmuasi bo'lib, ularsiz innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish mumkin emas. STEM ta'limi bo'yicha yetakchi tadqiqotchilardan biri Enn Jolli [5] STEM ta'limining xarakterli xususiyatlarini quyidagicha belgilaydi:

- talabalar matematika va tabiiy fanlar, axborot texnologiyalari vositalaridan foydalangan holda loyihalar ishlab chiqish va amalga oshirish;
- loyihalar haqiqiy amaliy xususiyatga ega va to'liq muhandislik loyihalash jarayonining bosqichlariga muvofiq amalga oshiriladi:
 - mahsulotga shoshilinch ehtiyojni aniqlash;
 - loyihani ishlab chiqish;
 - ilmiy-texnikaviy sanoat mahsuloti yoki uning namunasini yaratish;
 - mahsulotni sinovdan o'tkazish va takomillashtirish;
 - loyiha taqdimotini taqdim etish;
- talabalar ijodiy qobiliyatlarini ro'yobga chiqaradi, tashkilotchilik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirishning eng yaxshi usuli o'qituvchining amaliy faoliyati, kurs esa shunday tuzilganki yakuniy natija aynan amalga oshirish uchun amaliy ish — STEM loyihasidir. Shunday qilib, u bilan amaliy ishda STEM texnologiyalarini joriy etishda talabalar shakllanadi kelajak va hozirgi o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalari. Jarayonda shakllanadigan kasbiy kompetensiyalar "Ta'limda STEM texnologiyalarini joriy etish" asosida talabalarni kasbiy nutq kompetensiyasini takomillashtirish

- *pedagogik faoliyat jarayonida:* usullar, texnologiyalar va ishlab chiqish va amalga oshirishga tayyorlik o'qitish usullari, ulardan foydalanish jarayoni natijalarini tahlil qilish ta'lim faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlar; *uslubiy*

- *faoliyat jarayonida:* metodik ishlab chiqish va amalga oshirishga tayyorlik modellar, usullar, texnologiyalar va o'qitish usullari, natijalarni tahlil qilish amalga oshiruvchi tashkilotlarda ulardan foydalanish jarayoni

ta'lim faoliyati jarayonida: tizimlashtirish, umumlashtirish va bo'yicha mahalliy va xorijiy metodik tajribani tarqatish.

Ilmiy fan quyidagi mavzularni o'z ichiga oladi:

- STEM texnologiyalarining paydo bo'lishi. Tarix va nazariya;
- STEM ta'limida dizayn texnologiyalari;
- STEM ta'limida keys texnologiyalari;
- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish

STEM ta'lim jarayoni;

- hozirgi bosqichda Rossiyada STEM ta'limni rivojlantirish;
- umumta'lim maktablarida STEM texnologiyalaridan foydalanish;
- qo'shimcha muassasada STEM texnologiyalaridan foydalanish ta'limi;
- STEM markazi, logistika, maqsadlar, funksiyalar;
- STEM ta'lim samaradorligini baholash usullari;
- mezon sifatida talabalar bilan STEM loyihasini yaratish bo'lajak o'qituvchilarni o'qitish

samaradorligi [7].

Muhokama va natijalar. Zamonaviy dunyo ta'lim olish uchun qiyin vazifalarni qo'yadi: bolani kelajak jamiyatida hayotga tayyorlash, bu birinchi navbatda tez o'zgaruvchan axborot bilan ishlashga qaratilgan maxsus intellektual qobiliyatlarni talab qiladi. Olingan ma'lumotlarni olish, qayta ishlash va amalda qo'llash qobiliyatini rivojlantirish STEAM — ta'lim dasturining asosini tashkil etadi. STEAM — ta'lim texnologiyasi har doim bilim va badiiy izlanishning holatiga asoslangan loyiha uslubiga asoslangan bo'lib, u o'z amaliy tajribasi asosida bilim olishda va keyinchalik olingan bilimlarni talabalar faoliyatining ustuvor yo'nalishlarida qo'llashda: o'yin, dizayn, bilim va tadqiqot faoliyati texnik ijod elementlari bilan [6]. Talabalarning kasbiy nutq kompetensiyasini STEAM texnologiyasi asosida takomillashtirish dunyoni tizimli o'rganish, atrofdagi hodisalarning o'zaro munosabatlarini aniqlash va tushunish, yangi, g'ayri oddiy va juda qiziqarli narsalarni kashf qilish imkonini beradi. Yangi narsalar bilan tanishishni kutish qiziqish va kognitiv faoliyatni rivojlantiradi; o'zingiz uchun qiziqarli vazifani aniqlash, usullarni tanlash va uni hal qilish uchun algoritm yaratish, natijalarni tanqidiy baholash qobiliyati — muhandislik fikrlash uslubini ishlab chiqish va jamoaviy faoliyat qobiliyatini rivojlantiradi. Bularning barchasi talabalarning kasbiy nutq kompetensiyasini rivojlanishining tubdan yangi, yuqori darajasini ta'minlaydi va kelajakda kasb tanlashda yanada keng imkoniyatlar yaratadi.

2022-yilda 30 ta davlatda o'tkazilgan European Schoolnet tadqiqotiga ko'ra, mamlakatlarning 80 foizi STEM ta'limini ustuvor yo'nalish sifatida belgilagan. European Schoolnet 31 ta Yevropaning 8 ta ta'lim vazirliklari tarmog'i bo'lib, asosiy manfaatdor tomonlar: ta'lim vazirliklari, maktablar, o'qituvchilar, tadqiqotchilar va sanoat hamkorlari o'rtasida ta'lim va ta'lim sohasidagi innovatsiyalarni tarqatishga qaratilgan. Deyarli barcha Evropa maktab tarmog'i hamkor davlatlari STEM texnologiyalaridan foydalangan holda ta'lim islohotlarini amalga oshirmoqda [5].

Vaqt o'tishi bilan, STEMdan tashqari, boshqa ta'limning turlari paydo bo'ldi. Bular STEMM, STREAM, STREM va STEAM dasturlari. Keling, farqlarni tushunishga harakat qilaylik. STEMM, STREAM va STEAM bir xil fan, texnologiya, muhandislik va matematikadir + san'at olami bilan bog'liq qo'shimcha komponent: STEMM 4 ta asosiy fan va musiqa STREAM

qo'shimcha ravishda adabiyot/o'qishni o'z ichiga oladi, STREM kompleksga "R" (robotexnika / robototexnika) qo'shdi [2].

Hozirgi kunda dunyoning yetakchi davlatlarida STEM ta'lim sohasida ta'lim strategiyalari ishlab chiqilgan bo'lib, ular orasida boshlang'ich, o'rta va oliy kasb-hunar ta'limi uchun 10 xil ixtisoslashtirilgan dasturlar mavjud. Avstraliya, Angliya, Shotlandiya va AQSh kabi davlatlar STEM ta'lim islohotini amalga oshirish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga olgan milliy hisobotlarni nashr etdilar. Avstraliya, Xitoy, Angliya, Koreya, Tayvan va Qo'shma Shtatlar K-12 STEM o'quv dasturini ishlab chiqish ustida ishlamoqda, u har bir STEM intizomi doirasida integratsiyalashgan, fanlararo yondashuvlar to'plami sifatida ishlab chiqilgan. Ushbu o'quv dasturlarida talabalar STEM ta'limi kasbdagi martabaga qanday ta'sir qilishini tushunishlarini ta'minlashga katta e'tibor beradi.

Fransiya, Yaponiya, Janubiy Afrikada ta'lim muassasalari va maktabdan tashqari kasbiy tashkilotlar talabalarining e'tiborini STEM kasblariga jalb qiladigan norasmiy STEM ta'lim dasturlarini (masalan, yozgi lagerlar tashqari mashg'ulotlar, musobaqalar va boshqalar) STEM ta'limining turli yo'nalishlari bo'yicha treninglar ishlab chiqmoqdalar [7].

STEM markazlari dunyoning turli mamlakatlarida yaratilmoqda va faoliyat ko'rsatmoqda, ammo hozirgi vaqtda STEM ta'limi Finlyandiya eng samarali natijalarni bermoqda, ular 2003 yilda faol ravishda uni joriy etish va rivojlantirishni boshlagan. Finlyandiya'dagi STEM markazlari talabalar uchun fan va texnologiya lagerlari va boshqa tadbirlarni tashkil etish orqali maktablar, universitetlar, sanoat va korxonalarni bog'laydi. Bundan tashqari, ular talabalarni STEM ta'limi sohasida o'quv-uslubiy materiallar bilan ta'minlaydi. 2021 yilga kelib Finlyandiya STEM markazlarining faol ishi natijasida Yevropada eng ko'p o'qitilgan, malakali muhandislik mutaxassislari paydo bo'ldi [4]. Bu ham STEAM texnologiyasini ahamiyatli jihatlaridan biridir. Bundan tashqari bu metod talabalarning tafakkurini rivojlantiradi. STEAM ta'limiy yondashuvlar asosida ta'limni integratsiyalashtirish talabalarda jo'shqinlik, fanlarni o'rganishga qiziqish hissini kuchaytiradi, kasbiy nutq kompetensiyasini takomillashtirish bo'yicha bilim darajasini oshiradi, ularning aqliy faoliyatini rivojlantiradi, o'quv materiallarining o'zaro, tabiiy ravishda uzviylikda bo'lishini ta'minlaydi. Darsda talabalarda ongli qiziqish faoliyati, mustaqil fikrlash qobiliyati rivoj topadi; ularda o'quv faniga nisbatan shaxsiy munosabatda bo'lish, ijodkorlik hissi shakllanadi. Integratsiyalashtirilgan darsda ta'lim-tarbiya uzviyligi ham bir butun holda amalga oshadi. O'quv fanlarni uzviylikda o'rganish talabalar bilimni mustahkamlashning muhim omillaridan biri sifatida o'quv tarbiya jarayonining ham uyg'unlikda bo'lishini taqozo etadi.

Umumta'lim, umumtexnik hamda maxsus turkumdagi fanlarni integratsiyalash imkoniyatlari ularning mazmunida mujassamlashgan, zero, u o'zida tabiatiga ko'ra yagona bo'lgan atrof-olam to'g'risidagi bilimlarni ifoda etadi. Bugungi kunda pedagogikaga oid ilmiy izlanishlarda o'quv fanlarini o'qitishdagi tarqoqlikni bartaraf qilishga qaratilgan shakl, metod hamda vositalari tizimini, ularning asosi bo'lgan o'qitish va tarbiyalash jarayoni metodologiyasini ishlab chiqishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Demak, talabalarni barkamol inson qilib yetishtirishga, ularning xalq insonparvarligi chashmalaridan, umumbashariy qadriyatlardan bahramand bo'lishlariga e'tibor berish lozim. Bunda ma'naviyatdan oqilona foydalanish, talabalarimizni vatanparvarlik, rostgo'ylik, xalqsevarlikka o'rgatish kerak bo'ladi. Bu ko'rsatmalar, tabiiyki, ta'lim jarayonida o'quv fanlarini integratsiyalash yo'llarini aniqlash orqali amalga oshiriladi.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, o'rta maktabda STEAM yondashuvi an'anaviy o'qitish usullari bilan solishtirganda o'quvchilarni tajribalar bilan shug'ullanishga, modellar qurishga, mustaqil musiqa va filmlar yaratishga va ularning g'oyalarini aniq mahsulotga aylantirishga undaydi. Ushbu ta'lim strategiyasi talabalarga nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar bilan samarali uyg'unlashtirishga imkon beradi, natijada ularning universitetlarga kirishini osonlashtiradi va keyingi ilmiy izlanishlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Ingliz tilini o'qitishga kelsak, bu sinf o'quvchilari nafaqat murakkab akademik til va lug'atni, balki murakkab tarkib va tartiblarni ham tushunishlari kerak. O'qituvchilar va talabalar uchun fan, texnologiya va matematika bo'yicha malakalarini oshirish uchun turli usullar mavjud. Ko'pgina veb-saytlar fan, muhandislik va matematika bo'yicha bir qator mavzularni o'z ichiga olgan qisqa maqolalarni taklif qiladi va talabalarga turli xil ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu maqolalarni o'qish nafaqat savodxonlik ko'nikmalarini, balki bilim va tushunishni ham oshiradi. Videolarni tomosha qilish va yangiliklar maqolalarini o'qish nazariy yoki chet tilida o'rganilgan so'z boyligini yanada mustahkamlaydi, bu esa talabalarga grammatikani amaliy kontekstda kuzatish imkonini beradi.

So'z boyligini rivojlantirishga urg'u berish bilimlarni chuqurlashtirish uchun juda muhimdir va veb-saytlar ko'pincha umumiy akademik lug'at bilan boyitilgan yangi so'zlarni o'z ichiga oladi. Ko'pgina so'zlar lotin ildizlariga ega bo'lganligi sababli, ayniqsa ispan, italyan, frantsuz yoki portugal tillarida so'zlashadigan talabalar uchun akademik lug'at so'zlarining lotin ildizlarini o'z ona tillarida kuzatish mumkinligini ularga ma'lum qilish kerak.

Chet tilini o'rganishda tushunarli ma'lumotlarni taqdim etish muhim ahamiyatga ega. Ingliz tilini o'rganuvchilar ko'rsatmalarni aniq tushunishlari kerak va fotosuratlar, eskizlar, grafikalar yoki videolardan foydalanish kabi strategiyalarni qo'llash tushunishni sezilarli darajada oshirishi mumkin. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Steam Education tizimi texnologik jihatdan mos keladigan o'quv muhitini yaratib, innovatsion usullar va yutuqlarni joriy qiladi. Ushbu tizim yosh avlodning texnologiyaga asoslangan qiziqishlari bilan uyg'unlashgan holda o'quvchilarning qiziqishini uyg'otadi.

Xulosa. STEM ta'lim nafaqat AQSh va Yevropa davlatlarining ta'lim muassasalariga joriy etilmoqda, balki MDH mamlakatlarida, jumladan, O'zbekistonda ham faol rivojlana boshladi. U yerdagi tabiiy fanlar STEM dasturining elementlarini o'z ichiga oladi, ular o'rganish va tadqiqot, ilmiy va texnik faoliyatga loyihaga asoslangan va fanlararo yondashuvlarni o'z ichiga oladi. O'zbekiston ta'lim muassasalarida STEM ta'limi doirasida ta'lim muhitini yaratish natijasida ular ilmiy-texnik kadrlarni yanada sifatli tayyorlashni rejalashtirmoqda.

Shunday qilib, yaqin kelajakda jahon iqtisodiyotida yuqori texnologiyalar bilan bog'liq yuqori malakali kadrlar yetishmasligi kutilmoqda; ta'limda STEM texnologiyalari bunday mutaxassislarni tayyorlash muammosini hal qilishga chaqirilmoqda; yuqori texnologiyali ishlab chiqarishga ega bo'lgan deyarli barcha mamlakatlar STEM ta'limni rivojlantirish bo'yicha o'z strategiyalariga ega.

STEAM metodi hozirgi kunda eng samarali usul hisoblanadi. Hozirgi kundagi barcha o'quv jarayonlari uchun ushbu metod juda yaxshi natija beradi. Ushbu metodni defektologlar nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarda amalda sinab ko'rish tavsiya etiladi. Albatta bolalarning nutq kamchiliklarini tezroq korreksiyalashga ushbu metod yordam beradi.

Литература/Адабиётлар/ References:

1. G'aniyeva, H. (2022). STEAM - ta'lim tizimining asosiy mohiyati. Maktabgacha ta'lim jurnali, 1(Preschool education journal). Retrieved from <https://primedu.jdpu.uz/index.php/presedu/article/view/498>
2. "STEAM education for English learners" <http://exclusive.multibriefs.com/content/steam-education-for-english-education>
3. "English Teachers: How You Can Use STEAM in Your Classroom By Jennifer Gunn" <https://resilienteducator.com/classroom-resources/steam-lessons>
4. STEM как «серебряная пуля» для образования. Почему эта технология решит проблему школьного обучения https://mel.fm/partnersky-material/9745380-gpn_stem
5. ЧТО ТАКОЕ STEM-ОБРАЗОВАНИЕ <https://anrotech.ru/blog/chto-takoe-stem-obrazovanie>
6. STEM-технология <https://multiurok.ru/blog/stem-tiekhnologhiia.html>
7. Шипулина Е. Формирование профессиональных компетенций будущих учителей на основе курса «STEM-технологии в образовании»// Уральский государственный педагогический университет, 2022.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатида олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).